

Eukleidovy Základy, jejich vydání a překlady

I. Cesta Eukleidových Základů světem

In: Martina Bečvářová (author): Eukleidovy Základy, jejich vydání a překlady. (Czech). Praha: Prometheus, 2002. pp. 6–7.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401799>

Terms of use:

© Bečvářová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Arithmetice metaresis philosophi platonici

Mathematicarū disciplinarū Janitoris: Habent in hoc volumi
 ne quicūq; ad mathematicā substantiā aspirāt: elemētorum libros. xij. cū expositione
 Theonis insignis mathematici. quibus multa quae de crāt exlectiōe graeca sumpta
 addita sub nec nō plurima subuersa et p̄poster: voluta in Capani interpretatiōe:
 ordinata vigesta et castigata sunt. Quibus etiā nonnulla ab illo venerando.
 Socratico philosopho mirādo iudicio structa habent adiūcta. Deputa-
 tum scilicet Euclid volumē. xij. cū expositiōe Theophr. Alex. Indēp
 et Phaeno. Specu. et Persepe. cum expositione Theonis. ac miran-
 dus ille liber Datoꝝ cum expositiōe Pappi Mechanici vna cū
 Marini dialectici protheoria. Bar. Zāber. Gene. Interpte.
 Cum gratia et Prīuilegio per decēnium. 32 46

Ex Bibliotheca

*Carum Rimmer
Lugensium*

*Qui Gemetham nescit. sup̄sum nescit. Co. 14. 8. Et: qui nescit. Et manu: socrate. vobis
 in. Apollini presert. And. Gal. 1. 10. 9.*

In foro Janitorio 15. 1553

I. CESTA EUKLEIDOVÝCH ZÁKLADŮ SVĚTEM

Habent sua fata libelli.¹

V této kapitole se pokusíme stručně popsat fascinující cestu Eukleidových *Základů* světem. Začala v Alexandrii na přelomu čtvrtého a třetího století před naším letopočtem, během staletí prošla několika civilizacemi; v novověku pak *Základy* postupně pronikly do celého světa.

Text této kapitoly je rozdělen na menší celky. Jsou věnovány řecké matematice před Eukleidem, samotnému Eukleidovi, *Základům*, jejich postavení v řeckém světě, v římské říši, v Byzanci a v arabském světě. Další paragrafy se týkají *Základů* v hebrejštině, jejich prvním tiskům na konci patnáctého století a v šestnáctém století, v sedmnáctém a osmnáctém století, *Základům* ve starých rukopisech a v devatenáctém a dvacátém století.

Nejvýznamnějším zdrojem informací o různých tiscích Eukleidových *Základů* je velká bibliografie Pietra Riccardiho *Saggio di una Bibliografia Euclidea*,² která uvádí všechny tisky *Základů* až do osmdesátých let devatenáctého století. Navíc je doplněna přehledem rukopisů *Základů*, které jsou uloženy v předních evropských knihovnách, a seznamem doporučené literatury. Četné informace byly čerpány z velkého množství titulů knižních i časopiseckých.

Velkým problémem při mapování nejstaršího období je značný nedostatek informací; z více než jednoho tisíciletí, od třetího století před naším letopočtem až do desátého století našeho letopočtu, se zachovalo jen několik rukopisů obsahujících *Základy* či jejich zlomky. Rovněž informace o vývoji matematiky v uvedeném období jsou velmi kusé. Z následujících pěti století jsou zprávy o *Základech* již četnější.

Od roku 1482 do současnosti vyšlo více než dva tisíce tištěných edic *Základů*. Z tohoto obrovského množství byly pro následující přehled vybrány jen ty nejvýznamnější a nejrozšířenější, které nejvíce ovlivnily rozvoj matematiky a zájem o studium geometrie.

Poznamenejme, že u arabských jmen a názvů prací byly zvoleny přepisy uvedené v českém překladu monografie A. P. Juškeviče *Dějiny matematiky ve středověku*,³ přihlédnuto bylo i k dílům T. L. Heathe *A History of Greek Mathematics*⁴ a *The Thirteen Books of Euclid's Elements*.⁵

¹ Knihy mají své osudy. *Terentianus naráží na to, že knihy jsou čteny nebo upadají do zapomnutí podle toho, jak je příjmu čtenáři. Ironií osudu je však fakt, že z Terentianova díla (1.– 2. stol. n. l.) je často užíváno právě jen toto rčení.* (E. Kuřáková, V. Marek, J. Zachová: *Moudrost věků. Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*, Svoboda, Praha, 1988, str. 223)

² *Memorie della R. Accademia Delle Scienze Dell'Instituto di Bologna, Serie IV., Tomo 8(1887), str. 401–523, Tomo 9(1888), str. 321–343, Serie V., Tomo 1(1890), str. 27–84, Tomo 3(1892), str. 639–694.*

³ Academia, Praha, 1977.

⁴ Oxford, 1921.

⁵ *Translated from the Text of Heiberg, with Introduction and Comentary. Second edition, Dover Publications, New York, 1926.*